

YEGAH MUSICOLOGY JOURNAL

<https://dergipark.org.tr/en/pub/ymd>

e-ISSN: 2792-0178

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 02.07.2025
Kabul Tarihi / Date Accepted : 12.08.2025
Yayın Tarihi / Date Published : 30.09.2025
DOI : <https://doi.org/10.51576/ymd.1732676>
e-ISSN : 2792-0178

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİM DÜZEYİNDE GÖRMEYEN BİREYLERDE MÜZİK EĞİTİMİ DERSİ: MÜZİK ÖĞRETMENİ ADAYLARININ UYGULAMAYA DAİR GÖRÜŞLERİ

URHAN, Gülbahar¹

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye’de ilk kez bir müzik öğretmenliği lisans programında seçmeli olarak açılan “Görmeyen Bireylerde Müzik Eğitimi” dersinin değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Araştırmada, öğrencilerin görüşleri doğrultusunda dersin etkililiği incelenmiş, uygulamada karşılaşılan güçlükler belirlenmiş ve dersin geliştirilmesine yönelik öneriler sunulmuştur. Genel tarama modeline dayalı betimsel bir araştırma olarak tasarlanan çalışma, 2022–2023 akademik yılı güz ve bahar yarıyıllarında dersi alan Müzik Eğitimi Anabilim Dalı’na kayıtlı 28 ikinci ve üçüncü sınıf öğrencisini kapsamaktadır. Veriler, yapılandırılmış ve açık uçlu sorulardan oluşan görüşmeler aracılığıyla toplanmış ve betimsel analiz teknikleriyle çözümlenmiştir. Araştırma bulguları, katılımcıların temel beklentisinin, görme yetersizliği olan bireylere etkili biçimde destek olabilen nitelikli müzik öğretmenleri olabilmek yönünde olduğunu ortaya koymuştur. Dersin, özellikle braille müzik notasyonunu okuyup yazma becerisi kazanma, görme yetersizliği olan bireylerin

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi, Müzik ve Güzel Sanatlar Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Bölümü, gulbaharurhan@mgu.com, <https://orcid.org/0000-0001-9733-6624>

eğitimsel gereksinimlerini anlama ve braille müzik materyali üretiminde deneyim edinme gibi konularda beklentileri karşıladığı belirlenmiştir. Öğrenciler, kapsayıcı eğitime yönelik farkındalıklarının arttığını ve görme yetersizliği olan bireylerin müzik eğitimi sürecinde karşılaştıkları zorluklara karşı empati geliştirdiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcılar, dersin birden fazla döneme yayılması ve aynı zamanda Yükseköğretim Kurulu tarafından hazırlanan müzik öğretmenliği lisans programına dahil edilmesi gerektiğine dair görüş bildirmiştir. Bu çalışma, müzik öğretmeni adaylarının farklı öğrenme gereksinimlerine sahip bireylerle kapsayıcı ve etkili biçimde çalışabilmeleri için, herkes tarafından erişilebilir odaklı içeriklerin öğretim programlarına entegre edilmesinin önemini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Braille müzik notasyonu, görme yetersizliği olan bireyler, müzik öğretmeni eğitimi, yükseköğretim, kapsayıcı eğitim.

MUSIC EDUCATION FOR INDIVIDUALS WITH VISUAL IMPAIRMENTS IN HIGHER EDUCATION IN TURKEY: MUSIC TEACHER CANDIDATES' VIEWS ON PRACTICE

ABSTRACT

This study aims to evaluate the course “Music Education for Individuals with Visual Impairments” which was offered as an elective for the first time in a music teacher education undergraduate program in Turkey. The study examined the effectiveness of the course based on student opinions, identified challenges encountered during its implementation, and offered suggestions for improvement. Designed as a descriptive study based on the general survey model, the research included 28 second- and third-year students enrolled in the Music Education Department who took the course during the fall and spring semesters of the 2022–2023 academic year. Data were collected through structured and open-ended interview questions and analyzed using descriptive analysis techniques.

The findings revealed that participants’ primary expectation was to become qualified music teachers capable of effectively supporting individuals with visual impairments. The course was found to meet expectations, particularly in areas such as acquiring skills in reading and writing braille music notation, understanding the educational needs of visually impaired individuals, and gaining experience in the production of braille music materials. Students reported increased

awareness regarding inclusive education and expressed having developed empathy toward the challenges faced by visually impaired individuals in music education processes.

Participants suggested that the course should be extended over multiple semesters and integrated into the national music teacher education curriculum established by the Council of Higher Education. This study highlights the importance of incorporating disability-focused content into teacher education curricula to enable prospective music teachers to work inclusively and effectively with individuals who have diverse learning needs.

Keywords: Braille music notation, visually impaired individuals, music teacher training, higher education, inclusive education.

GİRİŞ

Eğitimde Görme Engelliler Derneği tarafından yayımlanan bir araştırma raporuna (2018–2021) göre, Millî Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında 60 görme yetersizliği olan müzik öğretmeni görev yapmakta ve yükseköğretim düzeyinde de müzik eğitimi alan 41 görme yetersizliği olan öğrenci bulunmaktadır (EGED t.y.). Bu bulgular, Türkiye’de görme yetersizliği olan bireylerin konservatuvarlar ve müzik eğitimi programlarında akranlarıyla birlikte müzik eğitimi alma imkânına sahip olduklarını ve birçoğunun kamu kurumlarında müzik öğretmeni ya da akademisyen olarak görev yaptığını göstermektedir. Ayrıca, devlet okullarında kaynaştırma sınıfları bulunmakta olup, neredeyse tüm öğretmenler meslek hayatları boyunca en az bir görme yetersizliği olan öğrenciyle karşılaşmaktadır (Özsökmen, 2019). Yalçın ve Aslan (2021) tarafından gerçekleştirilen çalışmalar, müzik bölümü mezunu görme yetersizliği olan öğrencilerin meslek hayatlarında akranlarıyla eşit koşullarda çalışabildiklerini ortaya koymakla birlikte, birçok müzik öğretmeni adayının görme yetersizliği olan öğrencilere destek olacak bilgi ve deneyimden yoksun olduğunu göstermektedir. Öte yandan Adıyaman (2020), üniversite düzeyinde çalgı eğitimi veren öğretim elemanlarının, görme yetersizliği olan öğrencilere yönelik öğretime genellikle yeterince hazırlıklı olmadıklarını ve kapsayıcı eğitime ilişkin farkındalık düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur. Özsökmen’in (2019) çalışmasında da üniversitelerde görme yetersizliği olan öğrencilerle çalışmış 28 öğretim elemanından 26’sı, görme engelliliği ile ilgili herhangi bir hizmet içi eğitim almadıklarını belirtmiş; yalnızca biri braille müzik yazısı ve dokunsal yazı konularında eğitim aldığını ifade etmiştir. Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, görme yetersizliği olan

öğrencilerin öğrenme süreci ile bu öğrencilerle çalışan müzik öğretmenlerinin öğretim sürecinin çoğunlukla deneme-yanılma yoluyla ilerlediği anlaşılmaktadır.

Uluslararası düzeyde, Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık ve Almanya gibi ülkelerde Braille müzik yazısı ve erişilebilir müzik teknolojilerine ilişkin çeşitli uygulamalar ve destek programları bulunmaktadır. Ancak bu girişimlerin büyük çoğunluğu doğrudan görme yetersizliği olan bireylerin kendilerine yönelik tasarlanmakta; öğretmenlerin eğitilmesine yönelik sistematik programlara ise oldukça az rastlanmaktadır. Bu alanda, öğretmen adaylarına yönelik yapılandırılmış eğitim örnekleri sınırlı sayıdadır. Örneğin Baker ve Green (2018), görme yetersizliği bireylerin katıldığı müzik etkinliklerine yönelik yaptıkları çalışmada, bu tür ortamlarda görev alacak eğitimcilerin ne ölçüde hazırlandığına ilişkin açık ve sistemli bir çerçevenin bulunmadığını belirtmiştir. Benzer şekilde Pino ve Viladot (2019), müzik eğitiminde görme yetersizliği olan öğrenciler için sınıf içi materyallerin ve destek sistemlerinin önemine vurgu yaparken, öğretmen eğitiminin bu bağlamda yetersiz kaldığını vurgulamışlardır. Bu durum, pedagojik açıdan yeterli hazırlığı olmayan öğretmenlerin öğrencilerin potansiyellerine ulaşmasını engelleyebileceğini ve kapsayıcı müzik eğitiminin etkililiğini sınırlayabileceğini göstermektedir (Magwati & Manatsa, 2023).

Görme yetersizliği olan bireylerin müzik eğitimine etkin katılımını sağlamak için materyal erişilebilirliği ve yardımcı teknolojilerin etkin kullanımı da büyük önem taşımaktadır. Nitekim görme yetersizliği olan bireylerin müzik eğitim sürecinde karşılaştıkları temel sorunlardan biri bilgiye erişimdir (Küçükgökçe,2024). Kabartma yazı, ekran okuyucu yazılımlar, büyük puntolu materyaller ya da okuyucu desteğiyle bilgiye erişimleri mümkün olsa da bu süreçler olağan gelişim gösteren akranlarına kıyasla daha fazla zaman almakta; yeterli uyarlamalar yapılmadığında ise akademik başarılarını olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, öğretim ortamlarının, materyallerin ve değerlendirme süreçlerinin erişilebilirlik ilkelerine göre yeniden yapılandırılması gerekmektedir ve bu tür materyalleri kullanabilecek donanıma sahip öğretmenlerin yetiştirilmesi de kapsayıcı eğitimin başarısı açısından kritik bir ihtiyaçtır (İşlek & Şahin, 2020).

Bu bağlamda, erişilebilirliği destekleyen yardımcı teknolojilerin kapsamı ve etkin kullanımı önem kazanmakta, görme yetersizliği olan bireylerin eğitim ve erişim ihtiyaçlarını desteklemede kritik bir rol oynamaktadır (Bhowmick & Hazarika, 2017). Bu teknolojiler arasında, görsel yazılı içeriği Braille alfabesine dönüştüren yazılımlar, ekran üzerindeki metinleri seslendiren programlar (örneğin JAWS, NVDA, GVZ NetOkur, Window-Eyes, VoiceOver) ve tarayıcı destekli sesli metin

aktarım araçları yer almaktadır (Altunay Arslantekin, 2012). Yazılı üretim süreçlerinde ise Braille klavyeler, Perkins Braille daktilo ve sesli/akıllı Braille daktilo gibi araçlar kullanılmakta; Braille yazıcılar, bu içeriklerin fiziksel çıktısını sağlayarak erişilebilirliği artırmaktadır. Görsel öğelerin algılanmasına yönelik olarak geliştirilen Seeing AI gibi yapay zekâ destekli uygulamalar çevredeki nesneleri, kişileri ve belgeleri sesli olarak tanımlayabilmektedir. Tüm bunlara ek olarak, sesli kitaplar, sesli saat, termometre, tartı ve Braille not alma cihazları gibi araçlar, bireylerin hem akademik hem de günlük yaşamda daha bağımsız hareket etmelerine olanak sağlamaktadır. Mobil cihazlara yüklenen sesli programlar aracılığıyla telefon rehberine ulaşım, navigasyon kullanımı ve toplu taşıma bilgilerine erişim de kolaylaşmaktadır (Altunay, 2023).

Türkiye'de eğitim fakültelerine bağlı müzik öğretmenliği lisans programlarına kayıtlı öğrenciler, yedinci yarıyılta “özel eğitim ve kaynaştırma” dersini meslek bilgisi seçmeli dersi olarak almaktadırlar. Ayrıca, yeterli sayıda nitelikli öğretim elemanı bulunması hâlinde, üniversitelerde “Türk İşaret Dili” (genel kültür dersi) ve “öğrenme güçlüğü” ya da “dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu” (meslek bilgisi seçmeli dersleri) gibi dersler de seçmeli olarak açılabilmektedir (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2018). Ancak, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından belirlenen müzik öğretmenliği lisans programında, öğretmen adaylarının görme yetersizliği olan bireylerin ihtiyaçlarını anlamalarına ya da bu bireylerin müzik eğitiminde kullanılan araçlar ve yazılımlar hakkında bilgi edinmelerine olanak tanıyan herhangi bir ders yer almamaktadır. Bu durum, öğretmen adaylarının yetersiz yetişmesine neden olmakta ve dolayısıyla kapsayıcı eğitimin uygulamada etkili bir biçimde hayata geçirilememesi riskini doğurmaktadır. Bu eksikliğin giderilmesine yönelik ilk somut adımdan biri, 2023–2024 akademik yılında Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde genel kültür seçmeli dersi olarak açılan “Görmeyen Bireylerde Müzik Eğitimi” dersi olmuştur.

Araştırmanın Önemi

“Görmeyen Bireylerde Müzik Eğitimi” dersi etkililiğinin değerlendirilmesi, yalnızca alan yazındaki boşluğun doldurulmasına katkı sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda öğretmen yetiştirme programlarının daha kapsayıcı ve nitelikli hâle getirilmesine de önemli bir zemin sunmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu nedenle çalışmanın amacı, 2023–2024 akademik yılında Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi'nde ilk kez açılan “Görmeyen Bireylerde Müzik Eğitimi” adlı seçmeli dersin içeriğini

ve yapısını bu dersi seçen öğrencilerin görüşleri ve önerileri doğrultusunda içerik ve işleyiş açısından değerlendirmek olarak belirlenmiştir.

Problem Cümlesi ve Alt Problemler

Bu araştırmanın problem cümlesi, “Görmeyen Bireylerde Müzik Eğitimi” adlı seçmeli dersin, bu dersi alan öğrencilerin görüşlerine göre içerik ve işleyiş açısından nasıl değerlendirildiği sorusudur. Araştırma kapsamında şu alt sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin bu dersi seçme nedenleri nelerdir?
2. Ders, öğrencilerin beklentilerini ne ölçüde karşılamıştır?
3. Öğrencilerin dersin etkililiğine ve içeriğine ilişkin görüş ve önerileri nelerdir?

YÖNTEM

Bu çalışma, “Görmeyen Bireylerde Müzik Eğitimi” dersini öğrenci perspektifinden değerlendirmeyi amaçlamakta olup, nitel araştırma desenlerinden genel tarama modeli çerçevesinde yapılandırılmıştır. Genel tarama modeli, çok sayıda ögeden oluşan bir evrende yer alan bireylerin görüşlerine başvurarak, evrenin tamamı ya da bir örneklem üzerinden genelleiyici yargılara ulaşmayı hedefleyen bir yaklaşımdır (Karasar, 2011). Bu bağlamda, araştırmada öğrencilerin görüşlerine herhangi bir yönlendirme ya da müdahalede bulunulmaksızın, derse ilişkin düşüncelerinin, duygularının ve değer yargılarının bütüncül bir biçimde ortaya konması amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu, ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Bu yöntemde, araştırmacı tarafından belirlenen belirli ölçütleri karşılayan durumlar incelenir (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu araştırmada temel ölçüt, “Görmeyen Bireylerde Müzik Eğitimi” dersini almış olmaktır. Bu doğrultuda, 2022–2023 güz ve bahar yarıyıllarında Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi Müzik Eğitimi Anabilim Dalı’na kayıtlı olan ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerinden toplam 28 kişi çalışma grubunu oluşturmuştur. Katılım gönüllülük esasına dayalı olarak gerçekleşmiştir. Katılımcılara araştırmanın amacı ve etik ilkeler hakkında bilgilendirme yapıldıktan sonra, onam formları imzalatılmıştır. Araştırmacının aynı zamanda dersin yürütücüsü olması nedeniyle, olası bir baskı algısını önlemek amacıyla, bilgilendirilmiş onam formlarının katılımcılara ulaştırılması

ve toplanması süreci, eğitim bilimleri alanında uzman bir öğretim elemanı tarafından e-posta yoluyla yürütülmüştür.

Sınırlılıklar

Bu çalışmanın sonuçları yorumlanırken dikkate alınması gereken bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. İlk olarak, araştırma tek bir kurumdan 28 öğrenciden oluşan nispeten küçük bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Bu nedenle elde edilen bulgular, Türkiye’deki tüm müzik öğretmeni adaylarına ya da benzer dersi sunan diğer kurumlara genellenemez. İkinci olarak, veriler yapılandırılmış görüşmeler yoluyla katılımcıların kendi beyanlarına dayalı olarak toplanmıştır. Bu tür yanıtlar, kişisel önyargılar ya da toplumsal olarak kabul gören biçimde cevap verme eğilimlerini içerebilir. Bu tür etkileri en aza indirmek amacıyla katılım anonim hâle getirilmiş ve veri toplama süreci dersin yürütücüsü dışında bir kişi tarafından gerçekleştirilmiş olsa da öznel yanıtların tamamen ortadan kaldırılması mümkün değildir. Üçüncü olarak, söz konusu ders yalnızca bir dönem boyunca verilmiştir. Bu durum hem içerik aktarımının derinliğini hem de öğrencilerin kazandıkları bilgi ve becerileri uygulama ve pekiştirme fırsatlarını sınırlamıştır. Dersin daha uzun süreli olarak sunulması, hem daha kapsamlı veri seti elde edilmesini hem de katılımcılar açısından daha derinlemesine öğrenme deneyimleri yaşanmasını sağlayabilirdi. Son olarak, çalışma yalnızca öğrencilerin görüşlerine odaklanmıştır. Dersin tasarımcılarının, öğretim elemanlarının ve kurumsal karar alıcıların bakış açıları bu araştırmaya dâhil edilmemiştir. Gelecekte yapılacak çalışmalarda bu grupların da sürece dâhil edilmesi, dersin etkisinin ve öğretim programına entegrasyon potansiyelinin daha bütüncül bir şekilde anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, araştırmacı ile bir ölçme-değerlendirme uzmanı tarafından geliştirilen ve önceden belirlenmiş sıralı sorulardan oluşan yapılandırılmış bir görüşme formu aracılığıyla toplanmıştır. Bu tür formlar, verilerin sistemli bir şekilde kodlanmasına ve analiz edilmesine olanak tanımaktadır (Büyüköztürk ve ark., 2013). Katılımcıların yanıtlarının yönlendirilmemesi amacıyla, sorular açık uçlu olarak hazırlanmış; böylece öğrencilerin deneyimlerini ve görüşlerini ayrıntılı biçimde ifade etmeleri teşvik edilmiştir. Başlangıçta altı sorudan oluşan form, uzman görüşleri doğrultusunda beş soruya indirilmiş ve Google Form üzerinden dijital olarak uygulanmıştır.

Dönem Başında Sorulan Sorular	Dönem Sonunda Sorulan Sorular
Dersi seçmenizde etkili olan faktörleri yazar mısınız?	Bu dersten neler öğrendiğinizi ya da hangi bilgi ve becerileri kazandığınızı düşünüyorsunuz?
	Dersin süresi, amacı ve uygulanış biçimi hakkında ne düşünüyorsunuz? Bu konudaki görüş ve önerilerinizi paylaşır mısınız?
	Görme yetersizliği olan öğrencilerle çalışmanız gerekirse, karşılaşılabileceğinizi düşündüğünüz olası zorluklar nelerdir? Hangi alanlarda desteğe ihtiyaç duyacağınızı düşünüyorsunuz?
	Bu dersi yeniden almak ya da bu konu hakkında daha fazla bilgi edinmek ister misiniz? Bu konudaki istekliliğinizi açıklar mısınız?

Tablo 1. Görüşme soruları.

Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci, 2022–2023 akademik yılı güz ve bahar dönemlerinde, ilgili derse kayıtlı ve görüşmeyi kabul eden 28 öğrenciyle gerçekleştirilmiştir. Öğrenci yanıtlarının öğretim elemanından etkilenmemesi için veriler, bağımsız bir müzik fakültesi öğretim üyesinin e-posta adresi aracılığıyla toplanmıştır. Veri toplama süreci çevrim içi ortamda yürütülmüş olup, tüm katılımcılardan gönüllü onam alınmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmadan elde edilen veriler, nitel veri analiz tekniklerinden biri olan betimsel analiz yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Bu yöntemde, veriler önceden belirlenmiş temalara göre sınıflandırılmış ve yorumlanmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Kodlayıcılar tarafından veriler kodlara dönüştürülmüş ve Miles ve Huberman'ın (1994) yöntemi kullanılarak kodlayıcılar arası güvenirlik %82,60 olarak hesaplanmıştır. Kodlama sürecine farklı bir üniversiteden bir öğretim elemanı da dâhil olmuştur. Katılımcı görüşlerine doğrudan alıntılarla yer verilmiş; kişisel bilgilerin gizliliğini korumak amacıyla “Ö1, Öğr.1” gibi kodlar kullanılmıştır. Araştırmanın son aşamasında, görüşlerden elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiş ve temalar hâlinde sunulmuştur. Uygun görülen yerlerde katılımcı ifadelerine doğrudan alıntılarla yer verilmiştir. Elde

edilen bulgular açık ve sistematik bir şekilde raporlanmış; bulgular arasında neden-sonuç ilişkileri kurularak, ilgili alan yazını ile karşılaştırmalar yapılmıştır.

Geçerlik ve Güvenirlik

Görüşme formunun geçerlik ve güvenilirliğini sağlamak amacıyla, sorular müzik eğitimi ve eğitim bilimleri alanlarında uzman iki akademisyenin görüşleri doğrultusunda gözden geçirilmiş; dil ve anlam açısından bir dil uzmanı tarafından incelenmiştir. Görüşme formu, uygulama öncesinde üç öğrenciyle pilot olarak denenmiştir. Tüm araştırma sürecine görüşme sorularının hazırlanmasından veri analizine kadar iki alan uzmanı dâhil edilmiştir. Veriler, araştırmacıdan bağımsız bir müzik fakültesi öğretim üyesi aracılığıyla toplanmış; böylece katılımcı yanıtlarının tarafsızlığı sağlanmıştır. Ayrıca, ders süresince bir görme yetersizliği olan müzik öğretmeni gözlemci olarak derse katılmış, dönem sonunda farklı bir görme yetersizliği olan müzik öğretmenin görüşlerine başvurulmuştur. Bu çok kaynaklı doğrulama stratejileri, araştırmanın geçerlik, güvenilirlik ve inandırıcılığını desteklemiştir.

Etik Kurul Raporu

Araştırma kapsamında Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan 12.07.2023 tarih ve 40642 sayılı Etik Kurul izni alınmıştır. Katılımcılar araştırmaya gönüllülük ilkesine dayalı olarak ve onayları alınarak katılmıştır.

Dersin Uygulama Süreci

Türkiye'deki müzik öğretmenliği lisans programlarında, görme yetersizliği olan bireylerin müzik eğitimine özgü olarak tasarlanmış herhangi bir ders bulunmamaktadır. Mevcut programlarda yer alan "Özel Eğitim ve Kaynaştırma" gibi genel içerikli derslerde ise görme yetersizliği genellikle yüzeysel ve sınırlı biçimde ele alınmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmada incelenen ders; uygulamaya dayalı yaklaşımı ve görme yetersizliği olan uzmanların doğrudan katkısıyla, alandaki önemli bir boşluğu doldurmaktadır.

"Görmeyen Bireylerde Müzik Eğitimi" dersi, genel kültür seçmeli dersi olarak haftada iki saatlik bir süreyle, tek dönemlik olacak şekilde planlanmıştır. Dersin başlığında özellikle "görmeyen bireyler" ifadesine yer verilmiştir. Bu tercih, Silvers ve arkadaşlarının (2000) çalışmasına dayanmaktadır. Söz konusu çalışmada, birçok görme yetersizliği olan bireyin "engelli" etiketini olumsuz bulduğu, bu ifadenin bireyin sahip olduğu yeterlikleri değil, sınırlılıklarını vurguladığı

için rahatsızlık yarattığı belirlenmiştir. Araştırmaya katılan bazı bireylerin bu nedenle kendilerini tanımlarken “görme yetisi olmayan bireyler” ifadesini tercih ettikleri aktarılmıştır. Bu dersin amacı, müzik öğretmeni adaylarının görme yetersizliği olan bireylerin müzik eğitimindeki ihtiyaçlarını anlamalarını sağlamak ve bu öğrencilere yönelik gerekli bilgi ve becerilere sahip olmalarını desteklemektir. Bu amaç doğrultusunda dersin öğrenme çıktıları aşağıdaki şekilde planlanmıştır.

Görme yetersizliği olan bireyin;

- Fiziksel ve bilişsel gelişim özelliklerini bilmek,
- Yararlandığı eğitim hakları ve olanakları bilmek,
- Braille müzik yazısının temel ilkelerini öğrenmek,
- Ders içi ihtiyaç duyduğu kaynakların uyarlama sürecini bilmek,
- İhtiyaç duyduğu yardımcı teknolojileri tanımak,
- Türkiye’de eğitim aldığı okulları ve bu okullardaki müzik eğitimi programlarını tanımak,
- Destek alabileceği Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve dernekleri bilmek.
- Türkiye’de ve dünyada aktif olan kabartma nota kütüphanelerini tanımak (Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi Müzik Eğitimi Bölümü, n.d.)

Dersin işleniş sürecinde, yaşanabilecek olası problemleri önlemek ve sürecin kapsayıcı biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla, dersi yürüten öğretim üyesi dersi tek başına yürütmemiş; görme yetersizliği olan deneyimli bir müzik öğretmeniyle birlikte planlayarak uygulamıştır. Öğretim üyesi, daha önce mesleki pratiğinde görme yetersizliği olan öğrencilerle bireysel enstrüman (piyano) çalışmaları gerçekleştirmiş olsa da bu kapsamda yapılandırılmış bir dersi ilk kez yürütmüştür. Bu nedenle, süreç boyunca görme yetersizliği olan öğretmenin katkısı, dersin içerik, yöntem ve uygulama boyutlarında destekleyici olmuştur.

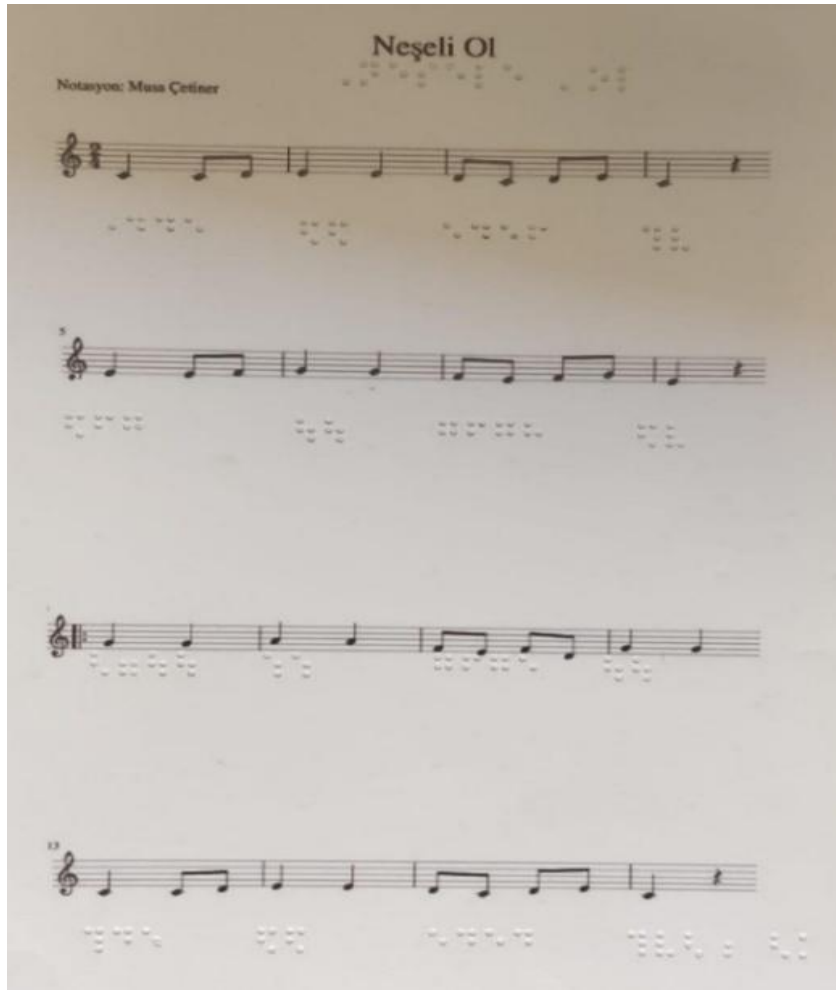
Ders sürecinde çeşitli etkinlikler düzenlenmiştir. Öğrenciler, görme engelliler okullarına ve kabartma kitap koleksiyonlarına sahip müze ve kütüphanelere geziler yapmıştır. Bu gezilere mutlaka bir görme yetersizliği olan öğrenci ve öğretmen eşlik etmiştir. Ayrıca öğrenciler, tablet

kalemleri ve dijital braille yazılımı kullanarak braille nota yazımı üzerine çalışmalar gerçekleştirmiştir. Özellikle tablet kalemle yapılan uygulamalarda, öğrenciler çocuk şarkılarını Resim 1’de görüldüğü gibi braille nota sistemine dönüştürerek yazmışlardır.



Resim 1.Braille nota yazısı.

Öğrenciler, kabartma nota çalışmalarına ek olarak, gören öğrencilerin de okuyabilmesi için görsel notaların altına Braille karakterleri yerleştirdikleri çalışmalar da yapmışlardır. Bu duruma örnek Resim 2’de verilmektedir.



Resim 2. Kabartma yazı tabletinde yazılmış kabartma nota.

Resim 3’de uygulama haftalarından birinde, öğrenciler dijital braille yazı öğrenme ödevi kapsamında kabartma mektuplar yazarak görme engelliler ilkokulundaki öğrencilere hitaben mektup yazmıştır. Kabartma çıktı alma sürecini öğrenmek amacıyla, mektuplarını belediyeye ait bir merkezde kendileri basmış ve ardından okula giderek mektupları bizzat teslim etmişlerdir .



Resim 3.Dijital Braille mektup.

Görme yetersizliği olan öğrencinin ihtiyacı olan notayı betimleyerek kaydetmeyi de tecrübe etmeleri için uygulama haftalarında öğrencilere bir nota nasıl betimlenerek ses kaydı alınır çalışmaları da yapılmıştır. Öğrenciler, üniversitedeki görme yetersizliği olan öğrencilerle dersin çeşitli haftalarında da bir araya gelmiştir. Bu buluşmaların amacı, görme yetersizliği olan bireylerin akranlarıyla yakın ilişkiler kurmalarını ve birbirlerine destek olabilecekleri bir ortam sağlamaktır. Ders, dönem boyunca Ankara MGÜ Engeliz Müzik Kütüphanesi Birimi’nde² gerçekleştirilmiştir.

² <https://www.mgu.edu.tr/engelsiz-muzik-kutuphanesi-birimi/>

Burada görme yetersizliği olan öğrenciler için alınmış yazılımların yüklü olduğu bilgisayarlarda uygulamalar yapılmış ve bu yardımcı teknolojiler öğrencilere tanıtılmıştır. Birimde braille yazı tabletleri ve kabartma dokümanlar gibi görme yetersizliği olan müzik bölümü öğrencilerinin ihtiyaç duyabileceği tüm donanımlar bulunmaktadır (G. Urhan, 2022). Dersin bu donanımlı ortamda işlenmesi, öğrencilerin teknolojik araçları ve materyalleri uygulamalı olarak tanınmasına ve deneyim kazanmasına olanak sağlamıştır.

BULGULAR

Öğrencilerin Dersten Beklentilerine İlişkin Görüşleri

Dersi alan öğrencilerin görüşleri incelendiğinde, görme yetersizliği olan bireylerde müzik eğitiminden öğrencilerin beklentisinin ne olduğu ile ilgili olarak “görme yetersizliği olan öğrenci ile çalışabilen bir öğretmen olmak” kodunun öne çıktığı görülmektedir. 19 öğrenci görme yetersizliği olan öğrenci ile çalışabilen bir öğretmen olarak mezun olmayı önemseydiğini ifade etmiştir. Tablo 2’de öğrencilerin dersten beklentilerine ilişkin görüşlerin kodlarına yer verilmiştir.

Tema	Kod	Görüş
Dersten beklentiler	Braille nota okuma ve yazmayı bilen biri ile çalışmak.	Ö.2
	Braille nota üretimine katkıda bulunmak.	Ö.1, Ö. 4, Ö.5, Ö.12, Ö.20
	Görme yetersizliği olan öğrenci ile çalışabilen bir öğretmen olmak.	Ö.2, Ö.3, Ö.4, Ö.6, Ö.15, Ö.14, Ö.12, Ö.9, Ö.8, Ö.19, Ö.21, Ö.22, Ö.23, Ö.24, Ö.25, Ö.26, Ö.27, Ö.28, Ö.17S.22, S.23, S.24, S.25, S.26, S.27, S.28, S.17
	Görme yetersizliği olan bireyi ve ihtiyaçlarını tanımak.	Ö.6, Ö.13, Ö.16, Ö.17, Ö.18, Ö.19, Ö.21, Ö.22, Ö.23, Ö.24, Ö.26, Ö.27
	Braille nota yazma ve okumayı öğrenmek	Ö.6, Ö.7, Ö.13, Ö.12, Ö.11, Ö.7, Ö.17, Ö.20
	Dezavantajlı kişilere yardım etmek	Ö.10, Ö.8

Tablo 2. Dersten beklentilere ilişkin görüşler.

Tablo 2’de görüldüğü gibi, dersten beklentiler altı başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar: “Braille nota okuma ve yazmayı bilen biriyle çalışmak”, “Braille nota üretimine katkıda bulunmak”,

“Görme yetersizliği olan öğrenciyle çalışabilen bir öğretmen olmak”, “Görme yetersizliği olan bireyleri ve ihtiyaçlarını tanımak”, “Braille nota okuma ve yazmayı öğrenmek” ve “Dezavantajlı bireylere yardım etmek”tir. Öğrencilerden bazılarının ait dikkat çeken ifadeler şu şekildedir:

“Alanım doğrultusunda ileride müzik öğretmeni olacağım. Gelecek yaşantımda görme yetersizliği olan bir bireye nasıl bir eğitim verilir ve bu eğitim hangi yollarla ilerletilir öğrenmek istiyorum. Derste en başta braille alfabesini öğrenmeyi hedefledim.” (Ö.13)

“Görme yetersizliği olan bir öğrenci ile karşılaşırsam ona nasıl müzik eğitimini sevdirim yol gösterebilirim bir enstrüman çalmayı nasıl öğretirim düşüncesiyle bu dersi seçmiştim. Kendi öğrencim olmasa dahi meslektaşımın böyle bir durumla karşılaşması durumunda ona yardımcı olmayı istiyordum.” (Ö.28)

Tablo 2’de öğrencilerin dersi seçme sebepleri arasında öne çıkan ikinci sebebin “görme yetersizliği olan bireyi ve ihtiyaçlarını tanımak” ifadesi olduğu görülmektedir. Bu ifadeyi 12 öğrenci kullanmıştır. Öğrencilerden bazıları bu düşüncesini şöyle dile getirmiştir.

“Görme yetersizliği olan bir bireye nasıl bir eğitim verilir ve bu eğitim hangi yollarla ilerletilir öğrenmek istiyorum. Derste en başta braille alfabesini öğrenmeyi hedefledim.” (Ö.17)

Bu soruya ilişkin verilen yanıtlar incelendiğinde öğrencilerin genelinin görme yetersizliği olan bireyler konusunda sorumlu hissettiği ve meslek hayatlarında bu sorumluluğu yerine getirebilmek için gerekli olan her türlü konuyu öğrencilik sürecinde öğrenme beklentisi içinde oldukları görülmektedir.

Öğrencilerin Dersten Kazanımlarına İlişkin Bulgular

Dersi alan öğrencilerin dersten kazanımları teması altında 3 kod ortaya çıkmıştır.

Tema	Kod	Görüş
Dersin kazanımları	Braille nota okuma ve yazma	Ö.16, Ö.19, Ö.17, Ö.20, Ö.21, Ö.22, Ö.23, Ö.24, Ö.25, Ö.27
	Braille nota üretimi	Ö.16, Ö.17, Ö.22, Ö.24
	Görme yetersizliği olan bireyi tanımak	Ö.18, Ö.19, Ö.20, Ö.21, Ö.22, Ö.23, Ö.24, Ö.26, Ö.28

Tablo 3 Dersin kazanımlarına ilişkin görüşler.

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin beklentilerinin ne ölçüde sağlandığı konusunda öğrencilerin kullandıkları ifadelerin “*braille nota okuma ve yazma*”, “*görme yetersizliği olan bireyi tanıma*” ve “*braille nota üretimi*” konuları altında toplandığı görülmektedir. Bu ifadeler arasında 10 öğrenci “*braille nota okuma ve yazma*”, 9 öğrenci “*görme yetersizliği olan bireyi tanıma*”, 4 öğrenci de “*braille nota üretimi*” ifadelerini kullanmıştır. Öğrencilerin bu kodlar altında toplanan görüşlerinden bazıları şöyledir:

“*Görme yetersizliği olan bir öğrenci karşıma geldiğinde onunla nasıl bir eğitim sürecinde olacağımı, müzik derslerini nasıl yürütebileceğimle alakalı fikir sahibi olmamda fazlasıyla yardımcı oldu.*” (Ö.19)

“*Bu ders benim beklentilerimden çok daha fazlasını karşıladı öncelikle ilk defa görme yetersizliği olan bir hocamızla çalışma fırsatına eriştim bu nedenle ayrıca şanslı olduğumu düşünüyorum bunun haricinde braille nota okumayı öğrenmeye başlamak benim için farkındalık anlamında çok farklı kapılar açtığı düşünüyorum.*” (Ö.22)

“*...Şu an için mesleki yaşımda bu tarz bir durumla karşı karşıya kaldığımda ne tür kaynaklara başvuracağımı, öğrencimi nasıl yönlendireceğimi temel seviyede kurgulayabilir olduğumu söyleyebilirim.*” (Ö.23)

“*Öncelikle eğitim sürecinde görme yetersizliği olan bireyler ile karşılaşabileceğimiz gerçeğinin farkına vardım.*” (Ö.21)

“*Her bireyin hele ki bir öğretmenin engelli bireylerle aynı dili konuşuyor olabilmesi, aynı şeyi okuyabilmesi çok önemliymiş. Bu ders sayesinde artık görme engeli olan bir öğrencim olmasından çekinmiyorum.*” (Ö.24)

Öğrencilerin Derse Dair Görüş ve Önerilerine İlişkin Bulgular

Öğrencilere dersin süresi, amacı ve işlenişi hakkında ne düşündükleri, paylaşmak istedikleri görüş veya önerilerinin olup olmadığı, ileride görme yetersizliği olan öğrencilerle çalışırlarsa ne tür zorluklarla karşılaşabilecekleri ve hangi alanlarda desteğe ihtiyaç duyacaklarını düşündükleri sorulmuştur. Bu sorulara verilen yanıtlar Tablo 4 ve Tablo 5’te ilgili kodlar altında verilmiştir.

Tema	Kod	Görüş
Derse ilişkin görüşler	Ders dönemi arttırılmalı	Ö.16, Ö.20, Ö.2, Ö.13, Ö.23,Ö.10,Ö.2,Ö.6,Ö.12.
	Ders zorunlu olmalı	Ö.21, Ö.5, Ö.11, Ö.1.,Ö.3,Ö.4,Ö.6,Ö.8.

ÖĞRETMENİ ADAYLARININ UYGULAMAYA DAİR GÖRÜŞLERİ

Ders içeriğine çalgı öğretimi eklenmeli	Ö.18, Ö.19, Ö.20, Ö.21, Ö.22, Ö.24, Ö.25, Ö.26, Ö.27, Ö.28.
Müzik Öğretim Yöntem ve Yaklaşımlarına ayrılan hafta arttırılmalı	Ö.9, Ö.1

Tablo 4. Dersi alan öğrencilerin derse ilişkin görüşleri.

Tablo 4’ de öğrencilerin derse ilişkin görüşlerinin 4 kod altında toplandığı görülmektedir. Bunlar içinde “*Ders içeriğine çalgı öğretimi eklenmeli*” ve “*Ders zorunlu olmalı*”, “*Ders dönemi arttırılmalı*” kodları ön plana çıkmaktadır. Daha sonra “*müzik öğretim yöntem yaklaşımlarına ayrılan süre arttırılmalı*” kodu da dikkat çeken bir diğer görüştür. Örneğin, Ö.16 “*braille alfabesinin daha başındayım... bunun için zaman gerekiyor.*” ifadesiyle, braille alfabesini öğrenmek için daha fazla zamana ihtiyaç duyulduğunu belirtirken; Ö.20 de benzer şekilde “*Dersin birden fazla döneme yayılması planlanmalı.*” diyerek dersin süresinin uzatılmasını önermektedir. Ö.23 ise “*teorik olarak alt yapısını oluşturduğumuz bilgilerin uygulama safhasını da görmek... isterdim.*” ifadesiyle, uygulama eksikliğine dikkat çekmiştir.

Öte yandan, öğrenciler dersin yalnızca bir seçenek değil, tüm müzik öğretmeni adayları için zorunlu hale gelmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Ö.21 “*Müzik öğretmeni olan herkesin bu konuda bilgi sahibi olması gerekir. Bence ders seçmeli olmamalı.*” diyerek bu düşüncüyü açıkça ortaya koymuştur. Ö.5’in lise deneyimine dayanarak “*Bence herkes bu dersi almalı.*” ifadesi, dersin kapsayıcı eğitime katkısını göstermektedir. Bazı öğrenciler ise dersin çalgı öğretimini de içermesi gerektiğini belirtmiştir. Ö.23 “*Öğrenciye teknik bir eser verdiğimde nasıl bir yol izleyeceğim bu beni zorlardı.*” derken, Ö.28 “*Enstrümandaki notaları perdeleri tam olarak öğretmekte zorlanacağımı düşünüyorum.*” ifadesiyle bu konuda eksiklik yaşanacağını ifade etmiştir. Ayrıca müzik öğretim yöntemleriyle ilgili daha kapsamlı bir içerik beklentisi de dile getirilmiştir. Ö.9 “*Dersin akışını nasıl yapmalıyız, nereden başlamalıyız... çok fazla konu işlenemedi.*” sözleriyle içeriğin yetersizliğine dikkat çekerken, Ö.1 “*Müzik öğretim yaklaşımlarını nasıl uygulanır? Bunları öğrenebilirsek dersi tekrar seçmeyi isterim.*” diyerek öğrenmeye devam etme isteğini dile getirmiştir. Tüm bu görüşler, öğrencilerin bu derse olan ilgisinin yüksek olduğunu ve uygulama, içerik ve süre bakımından daha zenginleştirilmiş bir yapıya ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Tema	Kod	Görüş
Zorlanacaklarını düşündükleri konular	Donanım ve yazılımlar	Ö.1, Ö.2, Ö.8, Ö.6
	Çalgı öğretimi	Ö.18, Ö.16
	Braille kaynak	Ö.7, Ö.2, Ö.19

Tablo 5. Öğrencilerin öğretmen olduklarında zorlanacaklarını düşündükleri konulara ilişkin görüşleri.

Öğrencilerin öğretmen olduklarında zorlanacaklarını düşündükleri konular arasında donanım ve yazılım kullanımı, braille kaynaklara erişim ve çalgı öğretimi konuları öne çıkmaktadır. Örneğin Ö.2, “Donanım ve yazılımları öğrendik ama bunlar güncellendiğinde nasıl takip edeceğiz bilmiyorum.” diyerek teknolojik gelişmelere ayak uydurma konusunda kaygısını ifade etmiştir. Ö.6 ise “Atanacağım ilde Goodfeel, Jaws gibi programları öğrencime sağlayamazsam diye çekincelerim var.” diyerek teknik yetersizliklerden doğabilecek sıkıntılara işaret etmiştir. Braille kaynaklara erişim ise diğer bir önemli endişe alanıdır. Ö.19, “braille baskı bulmakta zaman sorunu yaşıyor muyum diye kaygılanıyorum.” derken, Ö.7, “Gönüllü insanlara nasıl ulaşırım, doğru yazılmış olan kitaplara nasıl ulaşırım diye kaygılanıyorum.” sözleriyle bu kaynakların sürekliliğine ilişkin belirsizlikleri dile getirmiştir. Çalgı öğretimi konusunda ise Ö.16, “Çalgıyı öğretme konusunda güçlük çekeceğini düşünüyorum.” derken, Ö.18 “Öğrencime dersi nasıl betimlenir bilmiyorum.” diyerek uzaktan eğitim gibi durumlarda iletişim yetersizliğinin etkilerini ortaya koymuştur. Bu ifadeler, öğretmen adaylarının yalnızca bilgi sahibi olmasının yeterli olmadığını, aynı zamanda bu bilgileri uygulayabilecekleri uygun altyapı, materyal ve destek sistemlerine de erişimlerinin sağlanması gerektiğini göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın ilk alt amacı kapsamında öğrencilerin dersten beklentileri incelenmiş ve öne çıkan görüşlerin sırasıyla görme yetersizliği olan öğrenci ile çalışabilen bir öğretmen olma arzusu, görme yetersizliği olan bireyleri ve ihtiyaçlarını tanıma isteği, ardından da braille nota yazma ve okumayı öğrenme hedefi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu bulgular ile öğrencilerin müzik öğretmeni adayı olarak görme yetersizliği olan bir öğrenci ile karşılaştıklarında nelere ihtiyaç duyduklarını merak ettikleri ve bu konulara ilgileri olduğunu düşünebiliriz. Bu sonuç, giriş bölümünde bulgularına detaylı yer verilmiş olan Özsökmen’in (2019) araştırma sonuçlarında yer alan görme yetersizliği olan öğrencilerin kendileri ile çalışan öğretim elemanlarının özel eğitim konusundaki bilgi

eksikliklerinin öğretim sürecine olumsuz yansıdığı ifadesi başta olmak üzere ve diğer bulgularla da örtüşmektedir.

Araştırmanın ikinci alt amacında öğrencilerin dersten kazanımlarına yönelik ifadeleri incelenmiş ve çoğunluğunun braille nota okuma ve yazma ile görme yetersizliği olan bireyleri tanıma konularına vurgu yaptığı tespit edilmiştir. Bu durum, öğrencilerin dersten beklentileriyle de örtüşmektedir. Araştırmanın üçüncü alt amacında, öğrencilerin derse ilişkin görüş ve önerileri incelenmiştir. Bu görüşlerde ders döneminin artırılması, dersin zorunlu olması ifadeleri ön plana çıkmıştır. Müzik öğretmeni adaylarının bu ifadeler yanında ders içeriğine çalgı öğretimi eklenmeli ve müzik öğretim yöntem ve yaklaşımlarına ayrılan hafta arttırılmalı kodları da ortaya çıkmıştır. Görme yetersizliğine yönelik okullarda görev yapan öğretmenlerin büyük bir kısmı, eğitim fakültelerinin öğretmenlik programlarından mezun olmaktadır. Ancak, bu öğretmenler mezun olduklarında genellikle braille müzik yazısı bilgisiyle birlikte braille okuma ve yazma becerileri açısından yeterli donanıma sahip değildir (Eldeniz Çetin & Acay Sözbir, 2016; Güven, 2011; Karaman, 2016).

Adıyaman'ın (2020) çalışması, üniversite düzeyinde çalgı eğitimi veren öğretim elemanlarının, engelli bireylerin eğitimine ilişkin yeterli donanıma sahip olmadıklarını ve bu alandaki farkındalık düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur. Özellikle flüt, piyano gibi çalgı derslerini yürüten öğretmenlerin özel eğitim konusunda farkındalıklarını arttırmaları gerektiği vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, çeşitli araştırmalarda müzik öğretmenleri ve öğretim elemanlarına yönelik braille müzik yazısı öğretimi üzerine hizmet içi eğitim programlarının düzenlenmesi gerektiği ve bu programlarda görme yetersizliği ile ilgili bilgilere mutlaka yer verilmesi gerektiği önerilmektedir (Adıyaman, 2020; Özsökmen, 2019; Pirgon & Babacan, 2013).

Çalışmada öğrencilere, dersin tekrar açılması durumunda derse yeniden katılmak isteyip istemedikleri ve bu konu hakkında daha fazla bilgi edinmeye istekli olup olmadıkları sorulmuştur. Tüm öğrenciler, dersin iki dönem olarak planlanmasının faydalı olacağını belirtmiş ve ders yeniden açılırsa dersi tekrar almak istediklerini ifade etmiştir. Dersin yeniden açılması veya iki döneme yayılması, braille müzik yazısını okuma ve yazma ile görme yetersizliği olan öğrencilerle müzik öğretiminde kullanılabilecek yöntemlere daha fazla zaman ayrılmasını da mümkün kılacaktır.

Yapılan araştırmalar, görme yetersizliği olan öğrencilerin eğitim aldığı birçok kurumda braille müzik kaynaklarına erişimde ciddi sıkıntılar yaşandığını, bazı kurumlarda ise eğitimcilerin bu konuya yeterince önem vermediğini ve mevcut braille müzik notasyonu kaynaklarının yetersiz

olduğunu ortaya koymuştur (Ö.Z. Urhan, 2022; Özel, 2018; Öz, 2019; Özsökmen, 2019; Topaloğlu, 2023; Toyran, 2021). Bunun yanısıra Bhowmick ve Hazarika'nın (2017) çalışmasında görme yetersizliği olan bireylerin eğitim teknolojilerine erişimde ve bu teknolojileri etkili kullanmada yaşadıkları zorluklara da değinilmiştir. Görme yetersizliği olan öğrencilerin eğitim ortamlarına etkili bir şekilde dâhil olabilmeleri için, öğretmenlerin bu öğrencileri destekleyecek öğretim materyallerini tanımaları ve bu amaçla kendilerine yönelik hizmet içi eğitimlerin sağlanması önerilmektedir (Baker & Green, 2018; Pino & Viladot, 2019). Özetle, literatürdeki bulgular ile araştırmadan elde edilen veriler, görme yetersizliği olan bireyler için müzik eğitimi dersinin, eğitim fakültelerinin müzik eğitimi bölümleri açısından faydalı olduğunu ve öğrencilerin bu derse olumlu yaklaşıtlarını göstermektedir.

Bu dersleri alarak müzik öğretmenleri adayları;

- Görme yetersizliği olan öğrencilerin müzik eğitimi kolaylaştıracak donanım ve yazılımları bilerek mezun olacaktır. Böylelikle görme yetersizliği olan öğrencilerin müzik eğitimi sürecini kolaylaştıracak teknolojileri bilerek gereken ortamı kolaylıkla oluşturabileceklerdir.
- Braille alfabesi ve braille müzik eğitimi teknolojilerini bilerek mezun olacak, görme yetersizliği olan öğrenim gördüğü okullarda ve kaynaştırma okullarında kolaylıkla çalışabileceklerdir.
- Görme yetersizliği olan bireyler için düzenlenmiş kanun ve yönetmeliklerden haberdar olarak mezun olacak böylelikle görme yetersizliği olan öğrencilerini ve hatta iş arkadaşlarına bu konularda destek olabilecektir.
- Gönüllülük esaslı sürdürülen braille müzik kaynağı üretimine katkı sağlayacak bilgiye sahip olacak, kendileri de çalıştıkları kurumlarda braille nota kütüphanelerine katkı sağlamaya devam edecek faaliyetleri sürdürebileceklerdir.
- Yetenek sınavlarında deşifre, solfej okutma, dikte gibi aşamaların uygulanmasında yaşanan braille materyal eksikliğini giderebilecek ve bu materyalleri düzenleyebilecek bilgiye sahip olacaklardır.
- Gören öğrenciler için hazırlanmış müzik öğretim programını görme yetersizliği olan öğrenciler için nasıl uygulayacakları konusunda ön bir bilgiye sahip olacaklar, çalıştıkları kurumda ders içi etkinlikleri gerçekleştirmede, konu aktarımında yaşadıkları sorunları hızlı bir şekilde çözebilecek becerilere sahip olacaklardır.

Yukarıdaki nedenlerle araştırma konusu olan dersin Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK) müzik öğretmenini yetiştirme lisans programına eklenmesi bir öneri olarak sunulmaktadır. Bu çalışmanın bazı sınırlamaları vardır. İlk olarak, araştırmanın katılımcı sayısı dersi alan öğrencilerle ve bir üniversiteyle sınırlı olması, bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Ayrıca, çalışmada yalnızca öğrenci görüşlerine yer verildiği için bu dersin işleyişi ve etkileri hakkında daha kapsamlı bir değerlendirme yapma imkânını sınırlandırmaktadır. Ek olarak, dersin yalnızca bir dönem sürmesi, öğrencilerin bu alanda derinlemesine bilgi ve deneyim kazanma fırsatını sınırlamış olabilir.

Yapılacak yeni araştırmalarda, müzik öğretmenliği fakültelerindeki öğretim üyelerine bu dersin tanıtılması, ders içeriği hakkında görüş ve önerilerinin alınması önerilmektedir. Ayrıca, öğrenci ve öğretim üyelerinin bu dersle ilgili değerlendirmelerinin birlikte ele alınması, dersin içeriğinin daha da geliştirilmesi ve müzik öğretmen adaylarının gereksinimlerine uygun hale getirilmesi açısından önemli olacaktır. Aynı zamanda, öğrencilerin mesleki yaşantılarında bu dersten edindikleri bilgileri ne ölçüde kullandıklarına yönelik bir araştırma yapılması, dersin uzun vadeli etkilerinin anlaşılması açısından ve gelecekteki müfredat planlamalarına yön vermesi bakımından yol gösterici olacaktır.

KAYNAKLAR

- Adıyaman, S. E. (2020). *Müzik eğitimi alan görme engelli öğrencilerin flüt eğitiminde karşılaştıkları sorunların incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Altunay, B. (2023). Görme yetersizliği: Erişilebilir tasarım. A. Cavkaytar & Y. Ergenekon (Eds.), *Engellilik ve erişilebilir tasarım* içinde (Bölüm 7, ss. 222–259). Anadolu Üniversitesi. <https://aof.anadolu.edu.tr>
- Altunay Arslantekin, B. (2012). Engel türüne göre materyal uyarlama, hazırlama ve kullanımı. Ayşegül Ataman (Ed.), *Temel eğitim öğretmenleri için kaynaştırma uygulamaları ve özel eğitim* içinde. Vize Yayıncılık.
- Baker, D. ve Green, L. (2018). Disability arts and visually impaired musicians in the community. In Brydie-Leigh Barleet & Lee Higgins (Eds.) In *The Oxford handbook of community music* (Online ed., pp.477-502). <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190219505.013.1>
- Bhowmick, A. & Hazarika, S. (2017). An insight into assistive technology for the visuallyimpaired and blind people: state-of-the-art and future trends. *Journal on Multimodal User Interfaces*. 11. 1-24. [10.1007/s12193-016-0235-6](https://doi.org/10.1007/s12193-016-0235-6).

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F., (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (5. Baskı) Ankara: Pegem Yayınevi.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. (22. Baskı) Ankara: Nobel Yayınevi.
- Karaman, N. A. (2016). *Görme engelliler okullarında çalışan müzik öğretmenlerinin müzik dersi öğretim programının ve ders içi etkinliklerin uygulanışına ilişkin görüşleri (Adana ili örneği)*, (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Küçükgökçe, Ö. Y. (2024). Görme engelliler için 4 makam 24 etüt. *Yegah Musicology Journal*, 7(3), 202–215. <https://doi.org/10.51576/ymd.1523661>
- Magwati, P., & Manatsa, P. (2023). The musical development of visually impaired learners: A case study of a special needs secondary school. *African Musicology Online*, 12(1), 1–20. <https://doi.org/10.58721/amo.v12i1.208>
- İşlek, Ö., & Şahin, C. (2020). Günümüzde görme engelli bireylerin karşılaştığı sorunlar ve çözüm önerileri. In P. P. Akmeşe & B. Altunay (Eds.), *İşitme yetersizliği ve görme yetersizliği olan çocuklar ve eğitimleri* (Bölüm 14, ss. 293–314). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Öz, B. (2019). *Türkiye’de görme engelli öğrencilerin müzik eğitiminde karşılaştıkları sorunlar ile ilgili öğrenci görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özsökmen, A. (2019). *Görme engelli öğrencisi olan konservatuvar eğitimcilerinin eğitim sürecine ilişkin görüşlerinin betimlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Özel, B. (2018). *Amerika Birleşik Devletleri’ndeki Görme Engellilerin Müzik Eğitiminde Braille Nota Sisteminin Kullanımı ve Türkiye’deki Durumun İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Pino, A. ve Viladot, L. (2019). Teaching-learning resources and supports in the music classroom: Key aspects for the inclusion of visually impaired students. *British Journal of Visual Impairment*. 37(1), 17-28. <https://doi.org/10.1177/0264619618795199>
- Topaloğlu, T. (2023). Görme engelli bireylerin müzik eğitimine yönelik yapılan tez çalışmalarının incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(1), 201-219. <http://doi.org/10.18026/cbayarsos.1128327>
- Toyran, H. (2021). *Mesleki müzik eğitimi alan görme engelli öğrencilerin materyal sorunları ve Lavignac 2C solfej kitabının Braille alfabesiyle yazım örneği* (Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Urhan, G. (2022). Engelsiz müzik kütüphanesi. M. Ö. Kalaç ve V. Tecim (Ed.), *Engelsiz bilişim 2022: Teknoloji ışığında yaşam içinde* (sayfa. 17–30). Kriter Yayın Evi.
- Urhan, Ö. Z. (2022). *Görme engellilerin Türk müziği çalgı eğitiminde meşk yöntemi*. F. Çalışandemir & H. Mertol (Eds.), *Eğitim bilimleri ve sosyal bilimlerde multidisipliner araştırmalar içinde* (pp. 337–350). Vizetek Yayıncılık.
- Yalçın, G., & Aslan, C. (2021). Görme yetersizliği olan öğrencilerin derslerini yürüten akademisyenlerin karşılaştıkları güçlüklerin belirlenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(35), 2448–2473. <https://doi.org/10.26466/opus.916007>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Nitel araştırma yöntemleri* (10. Baskı) Ankara: Seçkin Yayınevi.

Web Kaynakları

- Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi (Erişim adresi: <https://www.mgu.edu.tr/muzik-egitimi-bolumu/>), (Erişim tarihi: 01.07.2025).
- Ankara Müzik ve Güzel Sanatlar Üniversitesi (Erişim adresi: <https://www.mgu.edu.tr/e-birim-icinde-bulunan-donanim-ve-yazilimlar-nelerdir/>), (Erişim tarihi: 02.07.2025).
- Eğitimde Görme Engelliler Derneği. (Erişim adresi: <https://eged.org/muzikzirve>), (Erişim tarihi: 08.07.2025).
- Eldeniz Çetin, M. ve Acay Sözbir S. (2016). Müzik öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarına ilişkin bilgilerinin belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16 (İpekyolu Özel Sayı), 2221-2238. (Erişim adresi: <https://www.researchgate.net/publication/312524864>), (Erişim tarihi: 02.07.2025).
- Güven, E. (2011). Müzik dersleri ve kaynaştırma uygulaması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 19 (3), 709-718. (Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/817370>), (Erişim tarihi: 02.07.2025).
- Müzik Eğitimi Bölümü. *Müzik Eğitimi Bölümü Lisans Programı*. (Erişim adresi: <https://www.mgu.edu.tr/muzik-egitimi-bolumu-lisans/>). (Erişim tarihi: 02.07.2025).
- Pirgon Y. ve Babacan E. (2013), Görme engelli öğrencilerin piyano eğitimi üzerine durum çalışması, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (29), 191-206. (Erişim adresi: <http://acikerisim.sdu.edu.tr/xmlui/handle/123456789/67248>), (Erişim tarihi: 02.07.2025)
- M. Silvers, A., Wasserman, D., Mahowald, M. B., Gillam, L. (2000). *Book reviews-disability, difference, discrimination: Perspectives on justice in bioethics and public policy*. *Bioethics* 14(3), 276-278. (Erişim adresi: <https://philpapers.org/rec/SILBRD>), (Erişim tarihi: 02.07.2025).

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK). (Erişim adresi: <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari>). (Erişim tarihi: 02.07.2025).

EXTENDED ABSTRACT

In recent years, the importance of inclusive education has been increasingly emphasized within teacher education programs, particularly in ensuring that students with special needs are actively involved in learning environments. Within this context, enabling visually impaired individuals to participate effectively in music education and equipping teacher candidates with the necessary competencies have become crucial. In Turkey, there are currently 60 visually impaired music teachers working in public schools affiliated with the Ministry of National Education, and 41 students with visual impairments are pursuing music education at the higher education level (Eged, n.d.). These figures demonstrate that visually impaired individuals can play roles both as learners and educators in the field of music. However, several studies indicate that undergraduate music teacher education programs lack sufficient focus on visual impairment and fail to provide inclusive content (Adıyaman, 2020; Özsökmen, 2019).

The aim of this study is to evaluate the effectiveness of the elective course titled "*Music Education for Visually Impaired Individuals*," which was offered for the first time in the 2023–2024 academic year at Ankara Music and Fine Arts University. The course content, structure, and student perspectives—including expectations, gains, and recommendations—were examined in detail.

This research was conducted within the framework of a qualitative research design, employing the general survey model. The study group consisted of 28 music teacher candidates who attended the course during the fall and spring semesters of the 2022–2023 academic year. Data were collected using a structured interview form, and descriptive analysis was applied. The interview questions were developed with expert input and revised based on a pilot study. Participants' responses were collected anonymously, and all ethical guidelines were observed.

The findings of the study were categorized under three main themes: students' expectations regarding the course, their learning outcomes, and their suggestions about the course. The most prominent reason for choosing the course was the desire to become a teacher capable of working with visually impaired students. Students also expressed their intention to learn braille music notation, understand the educational challenges faced by visually impaired individuals, and acquire effective pedagogical strategies for teaching music to this population.

In terms of learning outcomes, students reported acquiring fundamental skills in reading and writing braille music notation, producing braille music scores, and developing a better understanding of visually impaired learners. Additionally, students emphasized the value of gaining hands-on experience through activities that allowed them to engage with real-world educational settings and visually impaired individuals. These experiences contributed to increased self-confidence and professional awareness.

Students' suggestions about the course revealed a need for extending the duration of the course, making it a compulsory component of the curriculum, and integrating instrumental instruction into the content. Some students expressed concerns about staying updated with assistive music technologies and maintaining access to braille resources in their future careers. Concerns were also raised regarding potential challenges in adapting instrumental pedagogy for visually impaired learners.

During the implementation process, students had the opportunity to engage in hands-on practice with assistive technologies such as braille music transcription software, screen readers, and digital braille tools. Field trips to institutions serving the visually impaired and interactions with visually impaired students and teachers enriched the course experience. These application-based practices enabled students to deepen their understanding and bridge the gap between theory and practice.

Furthermore, all students agreed that the course would be more beneficial if delivered over two semesters. This extension would allow for more in-depth exploration of braille music literacy and pedagogical approaches, including techniques for adapting music instruction in inclusive classrooms. The demand for greater emphasis on instrumental pedagogy and teaching strategies is consistent with prior findings that music teacher education lacks sufficient preparation regarding special education (Adıyaman, 2020; Karaman, 2016).

Research also shows that many music educators working in schools for the visually impaired graduate without adequate knowledge of braille music or special needs pedagogy (Eldeniz Çetin & Acay Sözbir, 2016). Therefore, teacher education programs must take an active role in filling this gap. The course discussed in this study provides a solid foundation for such training and can be seen as a significant contribution to inclusive teacher education.

By completing this course, prospective music teachers are expected to:

- Become familiar with assistive technologies and tools that support visually impaired students in music education.
- Understand braille music notation and software applications, enabling them to work effectively in inclusive or special education environments.
- Gain awareness of national regulations and policies related to disability rights in education.
- Contribute to the voluntary production of braille music materials and participate in developing institutional braille libraries.
- Address the shortage of accessible materials in entrance exams and classroom practices.
- Adapt existing curricula designed for sighted students to meet the needs of visually impaired learners.

Given these outcomes, it is recommended that the Council of Higher Education (YÖK) formally integrate this course into undergraduate music teacher education programs. The course should ideally be extended across two semesters to allow for deeper engagement and practical application. This study has several limitations. It was conducted at a single institution with a limited number of participants, restricting the generalizability of findings. Moreover, only student perspectives were analyzed; future research should incorporate the views of instructors and administrators for a more holistic evaluation. Longitudinal studies tracking how participants apply their learning in their professional careers would offer valuable insight into the long-term impact of such coursework.

In conclusion, this research emphasizes the urgent need for inclusive music teacher training and demonstrates the significant potential of targeted coursework in equipping educators with the necessary competencies to support visually impaired learners. The course not only addresses a critical gap in music education curricula but also fosters a more equitable and accessible learning environment for all students.